

CESARZ NAPOLEON W WIELKOPOLSCE

Wielkopolska, jak niewiele innych regionów naszego kraju, może poszczycić się ważnymi wydarzeniami historycznymi. Jednym z nich są pobyty cesarza Francji – Napoleona Bonaparte (1769-1821) oraz związane z jego pierwszą bytnością zwycięskie polskie powstanie wielkopolskie 1806 r. Poznań na przestrzeni trzech tygodni 1806 r. był – jak stwierdził niemiecki historyk Hugo Sommer – „centrum europejskiego świata”. Tu wówczas zapadały niezwykle ważne decyzje polityczne; m. in. podpisano traktat pokojowy między Francją i Saksonią (podniesioną do godności królestwa), a elektor saski Fryderyk August (1750-1827), który otrzymał nominację na króla Saksonii, już wkrótce miał zostać księciem warszawskim. A zaczęło się wszystko po zwycięstwach wojsk francuskich nad pruskimi pod Jeną i Auerstedt (14. X.1806).

Po zajęciu Berlina (27.X.1806) Napoleon wezwał na rozmowy gen. Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego, ponieważ myślał o dalszym marszu na wschód. Bonaparte chcąc wykorzystać do swych celów niechęć Polaków do Prusaków oświadczył im 3 listopada, że pragnie przywrócić Polsce byt polityczny. Napoleon wypowiedział wówczas pamiętne słowa: *„Na niepodległość trzeba sobie zastużyć!”* i *„Obaczę, jeżeli Polacy godni są być narodem. Idę do Poznania, a tam się moje zawiązą wyobrażenia o jego wartości”*. Polecił im także przygotować specjalną proklamację, zapowiadającą rychłe wkroczenie wraz z wojskiem na ziemie polskie. Wieczorem 6 listopada 1806 r. Dąbrowski i Wybicki przybyli do Poznania, witani triumfalnie przez mieszkańców. Ich przyjazd stanowił początek zwycięskiego powstania, w trakcie którego Wielkopolanie zdali niezwykle ważny egzamin polityczny i organizacyjny, tworząc armię liczącą 20 tys. żołnierzy z poboru i 4 tys. jazdy szlacheckiej, a przejmując władzę z rąk pruskich organizowali polską administrację. Warto podkreślić, że z końcem 1806 r. Wielkopolanie musieli utrzymać 20 tys. żołnierzy francuskich. W trzy tygodnie później przybył do Poznania Napoleon (27.XI), podążając z Berlina przez Międzyrzecz. Na jego rezydencję wybrano budynek dawnego Kolegium Jezuickiego (ob. budynek Urzędu Miasta). Oficjalne powitanie odbyło się nazajutrz, a przema-

wiający do cesarza wojewoda poznański Józef Radziwiński wypowiedział prorocze słowa, które miały się sprawdzić w sześć lat później: „*Wszystkie kierunki świata widziały twoje triumfy, a północ będzie ich kresem*”. W tych dniach powołano gwardię honorową Napoleona, dowodzoną przez Jana Nepomucena Umińskiego, a cesarz w trakcie pobytu w Poznaniu dokonywał m.in. lustracji okolic miasta pod względem wojskowym. W niedzielę 30 listopada 1806 r. Napoleon był obecny w poznańskiej farze na mszy odprawionej przez abpa gnieźnieńskiego Ignacego Raczyńskiego, natomiast 2 grudnia w rocznicę koronacji cesarza i zwycięstwa pod Austerlitz odprawiono w farze kolejną mszę św., a wieczorem w teatrze królewskim (obecny budynek Arkadii przy pl. Wolności) gen. J. H. Dąbrowski wydał wielki bal na cześć dostojnego gościa. Nocą z 15 na 16 grudnia Napoleon opuścił Poznań, udając się do Warszawy zajętej wcześniej przez wojska francuskie.

Cesarz Francji ponownie zawitał do Wielkopolski latem 1807, a w Poznaniu gościł 15 lipca, w drodze powrotnej z Tylży do Drezna. Po podpisaniu w Tylży przez Napoleona traktatu z carem, nastroje wśród Wielkopolan były mieszane.

Trzeci pobyt Napoleona na ziemi wielkopolskiej przypadł w maju 1812. Przebywał w kilku miejscowościach, a w Poznaniu w ciągu czterech dni cesarz spotkał się z wieloma obywatelami i dwukrotnie udał się na przejażdżkę konną po mieście. Ludność cieszyła się, że – jak informował „*Posener Zeitung*” – „*Cesarz jechał wolno i z nieliczną świtą, jak ojciec wśród dzieci, a nie jak potężny władca...*”

Po raz ostatni cesarz przemierzył Wielkopolskę w grudniu 1812, wycofując się po nieudanej wyprawie na Moskwę. Do Poznania przybył incognito 12 grudnia i zatrzymał się w zachowanym do dzisiaj budynku Hotelu Saskiego przy ul. Wrocławskiej 25. O tym grudniowym pobycie Napoleona w Poznaniu wiadomo niewiele. Odnotowano jedynie, że wieczorem na dziedziniec hotelowy zajęchały sanie ciągnięte przez 8 koni; „*wysiadł z nich korpulentny, niski mężczyzna w towarzystwie 20 innych osób i udał się do hotelu na kilkugodzinny odpoczynek. Spał krótko, zjadł śniadanie i przeczytał kilka listów*”.

Napoleon oraz jego wojska wkraczające na ziemię wielkopolską witani byli z wielkim entuzjazmem. Na powitanie iluminowano miasta, stawiano bramy i łuki triumfalne, piramidy, przemianowywa-

no nazwy placów, ulic i budynków. Kiedy zaś po klęsce pod Moskwą w 1812 r. przez Wielkopolskę maszerowały niedobitki wielkiej armii, wielu żołnierzy francuskich spoczęło w naszej ziemi. Upamiętniają to liczne monumenty, a pamięć o tych mogiłach trwa do dzisiaj. Niektóre wydarzenia z tej epoki obrosły legendą, a historie te powtarzane są z pokolenia na pokolenie.

Ciekawostką będącą śladem bytności cesarza w Wielkopolsce jest nazwa popularnego w kraju ciastka rodem z Francji – kremówki, którą do dzisiaj nazywa się „napoleonką”.

* * *

W roku 2006 mija 200 lat od pierwszego pobytu cesarza Francji w Wielkopolsce. Ze smutkiem należy stwierdzić, że w podręcznikach polskiej historii, w literaturze oraz w świadomości Polaków fakt ten nie funkcjonuje, podobnie jak pierwsza zwycięska polska insurekcja 1806 r. Warto w tym miejscu podkreślić, że to Wielkopolanie ponieśli wówczas wielki ciężar wyposażenia polskiego wojska towarzyszącego Napoleonowi i że dzięki ich wysiłkowi walka o niepodległość kraju była możliwa. Należy więc koniecznie przybliżyć te fakty oraz miejsca związane z zwycięskim cesarzem Francji, nazywanym wówczas „bogiem wojny”. Poniżej proponujemy jeden z możliwych szlaków napoleońskich, natomiast inne miejscowości związane z bytnością Napoleona, jego wojsk oraz polskich podkomendnych cesarza – m.in. Dezyderego Chłapowskiego (1788-1879), Jana Henryka Dąbrowskiego (1755-1818), Antoniego „Amilkara” Kosińskiego (1769-1823), Andrzeja Niegolewskiego (1787-1857), Edwarda Raczyńskiego (1786-1845), Michała Sokolnickiego (1760-1816), Jana Nepomucena Umińskiego (1778-1851), Józefa Wybickiego (1747-1822) i Józefa Zajączka (1752-1826) – prezentowane są w końcowym aneksie.

SZLAKIEM NAPOLEONA

0 km POZNAŃ

Wędrowkę „Szlakiem Napoleona” należy rozpocząć w Poznaniu, bowiem tutaj w l. 1806-12 cesarz gościł czterokrotnie i tu wznoszą się ważne obiekty związane z jego pobytem. W trakcie swych trzech pierwszych wizyt w Poznaniu (1806,1807,1812) rezydencją Napoleona był kompleks dawnego Kolegium Jezuickiego przy pl. Kolegiackim (ob. Urząd Miasta); budynki te wzniesiono w l. 1701-33, a rozbud. W XIX i na pocz. XX w. Pobyty Napoleona upamiętnia tablica z wizerunkiem cesarza, odsłonięta w 2003 r. na ścianie od strony dziedzińca. W pobliskim barokowym pojezuickim kościele farnym św. Stanisława (1651-1705) przy ul. Gołębiej w 1806 Napoleon uczestniczył w uroczystej sumie. Z kolei przy ul. Wrocławskiej 25 zachował się klasycystyczny budynek dawnego Hotelu Saskiego (1796-97), w którym cesarz zatrzymał się w grudniu 1812, w trakcie odwrotu spod Moskwy. Informuje o tym kamienna tablica wmurowana w fasadę budynku (na niej błąd - zamiast 1806 winno być 1812). Innym obiektem pamiętającym Cesarza Francji był dawny teatr królewski (1802-04) na zach. krańcu ob. pl. Wolności, w którym 2 grudnia 1806 gen. J. H. Dąbrowski wydał bal na cześć Napoleona. W jego miejscu w 1878-79 zbudowano gmach Arkadii (przebud. 1893-95 i 1911). Cenne pamiątki z doby napoleońskiej posiada poznańskie Muzeum Sztuk Użytkowych na Górze Przemysła. Znajduje się ono w tzw. gmachu Raczyńskiego z 1783, wznoszącym się na fundamentach najstarszego polskiego zamku królewskiego z XIII w. Kilka eksponatów związanych jest bezpośrednio z Napoleonem, m. in. puzderko w kształcie szklanej trumienki na włosy cesarza (obecnie eksponowane w Rogalinie), nożyce kancelaryjne z emblematami cesarstwa, zegarek z inicjałem Napoleona, teczka na dokumenty. Są tu też porcelanowe wazy ze scenami bitew epoki napoleońskich.

Z innych ważniejszych obiektów związanych z okresem napoleońskim należy wymienić klasycystyczny pałac Mielżyńskich (1796-98) przy Starym Rynku 91, który odegrał szczególną rolę w pierwszych dniach powstania wielkopolskiego 1806 r. Po triumfalnym wjeździe do Poznania wieczorem 6 listo-

pada gen. J. H. Dąbrowskiego i J. Wybickiego, mieszkańcy miasta wnieśli ich na ramionach do pałacu; fakt ten upamiętnia tablica pamiątkowa (1977).

Podążając Szlakiem Napoleona należy udać się na Wzgórze św. Wojciecha do gotyckiego kościoła św. Wojciecha z XV w., powiększonego w XVI i XVII w. Tutaj w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan (utworzonej w 1923, w obecnym kształcie z 1997) złożono trumny zasłużonych napoleończyków: Józefa Wybickiego, Antoniego „Amilkara” Kosińskiego, Andrzeja Niegolewskiego, urnę z ziemią z mogiły Ignacego Prądzyńskiego (z niemieckiej wyspy Helgoland) i urnę z sercem Jana Henryka Dąbrowskiego. Natomiast w kaplicy św. Antoniego tego kościoła prócz tablic epitafijnych wspomnianych napoleończyków jest także tablica upamiętniająca innego wybitnego Wielkopolanina tej doby – Michała Sokolnickiego.

Wyjeżdżając z Poznania jeszcze w granicach miasta podążamy przez dzielnice (lub w ich pobliżu), które z pocz. XIX w. były osadami podmiejskimi i przez które na przełomie listopada i grudnia 1806 podążał konno cesarz Napoleon. Z centrum miasta kierujemy się do ul. Piątkowskiej, mijając z lewej dawne wsie – Winiary i Urbanowo. W swych pamiętnikach Dezydery Chłapowski, wówczas członek gwardii honorowej Napoleona, tak pisał: *„...Trzeciego dnia (30 listopada), kazał jechać w przeciwną stronę. Najprzód około Winiar, tam stawał kilka razy i okolice przepatrywał, potem polami i przez błoto, w którym ledwo że z koniem nie ugrzązł, a eskorta za nim przejechać już nie mogła, bo nasze konie, koń cesarza i kilku jenerałów, którzy przejechać nie mogli, rozrobiły błoto do nieprzebycia...”* Incydent ten miał miejsce w pobliżu osady Urbanowo (zbieg dzisiejszych ulic Piątkowskiej i gen. Maczka, dawniej Urbanowska). Dalej Chłapowski zapisał: *„...Gdy oficerom francuskim nie udało się przejechać przez błotnisty rów na łące, Chłapowski dopadł rowu z okrzykiem „Un Polonais passe partout !” (Polak przejdzie wszędzie!), a cesarz jego śladem przejechał. To miało być przyczyną nominowania po pokoju w Tylży (1807 r.) na oficera ordynansowego.”* Napoleon zapamiętał dobrze ten drobny fakt, bowiem po powrocie do Paryża chcąc widzieć się z D. Chłapowskim zwykł mówić *„...Przyślijcie tego małego Polaka, co to wszędzie przejdzie...”*

Z ul. Piątkowskiej kierujemy się w ul. Obornicką (wylot w kierunku Piły) i wkrótce zbaczamy w ul.

Mateckiego, kierując się do Moraska, dawnej wsi, od 1987 włączonej w granice Poznania. Tutaj pomiędzy kościołem Ścięcia św. Jana Chrzciciela (1907) a ruiną kościoła Świętej Trójcy (1930-31) zbaczamy w prawo i ul. Jaškowiaka docieramy do szosy Poznań-Biedrusko, Skręcając w lewo wjeżdżamy do Radojewa, dawnej wsi, włączonej w granice Poznania w 1987 r. We wsi późnoklasykistyczny dwór sprzed 1820, przebudowany z końcem XIX w., do którego przylega rozległy park krajobrazowy (pow.15,0 ha) z 2 poł. XIX w. Tutaj w 1806, w trakcie objazdu okolic Poznania zjawił się Napoleon, by przeprowadzić się przez Wartę. Oddajmy głos D. Chłapowskiemu: „...*Tak z nami i dwoma szaserami francuskimi zajechał do Radojewa, przewiózł się do Owińsk*”.

Opuszczamy Radojewe, a zarazem granice Poznania i szosą kierujemy się na pn. do Biedruska.

17 km BIEDRUSKO

Wieś na lewym brzegu Warty, siedziba komendantury wielkiego poligonu wojskowego (pow. 7500 ha), powstałego w XX w. Większość budynków należy do wojska, a z zabudowań na uwagę zasługuje pałac z 1877-80 z parkiem krajobrazowym (pow.15,6 ha) z 2 poł. XIX w. i wieża ciśnieniowa z 1901.

Około 6 km na zach. od Biedruska położone są dwa najwyższe wzniesienia terenów poligonu: Góra gen. Jana Henryka Dąbrowskiego (108,7m npm) i Góra Napoleona (107,9 m npm); fragmenty poligonu częściowo uznane zostały za obszar chronionego krajobrazu.

Z centrum Biedruska kierujemy się szosą w prawo, w kierunku wschodnim i po przekroczeniu mostu na Warcie docieramy do Bolechowa.

20 km BOLECHOWO

Wieś z fabryką autobusów „Solaris”. Niszczący ekлекtyczny dwór z I poł. XIX w., rozbud. z końca XIX w. i przebud. z pocz. XX w., otoczony parkiem (pow. 3,2 ha) z 1 poł. XIX w. Na skraju parku kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1899, zaadaptowana w 1982 na kościół parafialny. W polu., w pobliżu drogi Poznań-Murowana Goślina, dREW-

niany krzyż zwany „krzyżem napoleońskim”, postawiony w miejscu śmierci żołnierzy cesarza.

Z Bolechowa szosą Piła-Poznań kierujemy się na południe.

24 km OWIŃSKA

Wieś na prawym brzegu Warty. Dawny zespół klasztorny Cysterek, fundowany w XIII w. Obecnie w jego skład wchodzi: późnobarokowy kościół św. Jana Chrzciciela z 1720-28 z częściowym wykorzystaniem starych murów romańskich (ok. 1250) i gotyckich (XIV w.), z wieżą z ok. 1700. Przylegający klasztor formę barokową otrzymał ok. 1700, a kolejne przebudowy miały miejsce w XVIII i XIX w. Obecnie jest tu ośrodek szkolno-wychowawczy dla dzieci niewidomych. Przy zabudowaniach klasztornych park (pow. 7,26 ha) z XVIII/XIX w. Tuż nad Wartą pomnikowy dąb o obw. 800 cm. Nieco na płd. renesansowy kościół św. Mikołaja sprzed 1574 (obecnie nieczynny). W części wsch. wsi klasycystyczny pałac z 1804-06 otoczony parkiem krajobrazowym (pow. 20,0 ha) ze stawem.

W 1806 w zabudowaniach klasztornych gościł Napoleon, o czym tak pisał D. Chłapowski: „Z Radojewa przewiózł się na promie do Owińsk i tam klasztor próżny oglądał. Pytał się, jakim sposobem te dobra teraz do Treskova należą?”

27 km CZERWONAK

Wieś gminna o charakterze przemysłowym, położona na prawym brzegu Warty oraz na stokach wysoczyzny, której kulminację stanowi Dziewicza Góra (143 m npm). Do Czerwonaka od wsch. przylegają tereny Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka (pow. 12 tys. ha), utworzonego w 1993.

Na krańcu wsi zbaczamy w lewo, lokalną drogą do Kicina.

30 km KICIN

Wieś u podnóża Dziewiczej Góry. Kościół drewniany św. Józefa z 1749-51, z wieżą dobudowaną w 1863. W centrum wsi dawny zajazd z ok. 1910 i podcieniowa kuźnia z XIX/XX w.

Z centrum wsi kierujemy się lokalną szosą na wsch., w kierunku Tuczna, Wronczyna i Pobiedzisk

37 km WIERZONKA

Wieś nad rzeką Główną, z dworem z 1 poł. XIX w., przebud. w XX w. i parkiem krajobrazowym (pow.15.13 ha) z 1 poł. XIX w. Tuż obok zespół zabudowań folwarcznych z XIX/XX w.

We wsi zbaczamy w lokalną drogę w kierunku Kobylnicy i Swarzędza

41 km KOBYLNICA

Wieś o charakterze osiedla podmiejskiego. Dawny budynek kolonijny Towarzystwa „Stella” założonego w 1901 i nowy budynek domu dziecka z 1995.

Po przekroczeniu szosy Poznań - Gniezno i torów kolejowych kierujemy się do Swarzędza.

45 km SWARZĘDZ

Miasto nad Jez. Swarzędzkim. W centrum kościół św. Marcina z XVII/XVIII w., rozbud. w 1894-1905 oraz ratusz z 2 poł. XIX w. Na zach. skraju miasta, w parku (pow.3,6 ha) przy pałacu z XIX/XX w.(ob. hotel) skansen pszczelarski, założony w 1963 (kolekcja ponad 200 uli, w tym wielu figuralnych).

30 listopada 1806 w Swarzędzu i jego okolicach przebywał Napoleon, o czym tak w swych pamiętnikach pisał D. Chłapowski: „...Nazajutrz (28 listopada)około dziesiątej z rana cesarz siadł na konia[...] Prosto przez most, drogą ku Warszawie, po największym błocie dojechał galopem do Swarzędza; za miasteczkiem skręcił w prawo, wyszukiwał pagórków, na których zatrzymując się przypatrywał się otwartym polom, jakby armię przed sobą i wkoło siebie widział...”

Wyjazd z miasta wiaduktem nad torami kolejowymi w kierunku Kleszczewa i Środy Wlkp.

56 km KLESZCZEWO

Wieś gminna. Kościół drewniany Wszystkich Świętych z ok. 1760-62 oraz park krajobrazowy z XIX/XX w.(2,3ha). Przy drodze do Środy Wlkp. dawna wieża wodociągowa z pocz. XX w.

61 km KREROWO

Wieś z późnogotyckim kościołem św. Jana Chrzciciela z XVI w, przebud. w XIX w. oraz dworem z 1905-06, parkiem (pow.2,3 ha) z końca XIX w. i kuźnią z końca XIX w.

67 km JAROSŁAWIEC

Wieś o,5 km z prawej strony szosy, z kościołem Miłosierdzia Bożego z 1986-2000. We wsi dwór z 1802 r (tzw. „Napoleonka”, po przebudowach pozabawiony pierwotnego kształtu. W dworze tym w 1812 gościł Napoleon, a 11 kwietnia 1848 (w okresie Wiosny Ludów) podpisano tu tzw. ugodę jarosławiecką o redukcji oddziałów powstańczych. We zach. części wsi dworek z 1884 z parkiem krajobrazowym (pow.6,8 ha) z końca XIX w.

71 km ŚRODA WLKP.

Miasto powiatowe nad rzekami Moskawą i jej dopływem Średzką Strugą. Od XV w. do rozbiorów miejsce sejmików szlacheckich. Kolegiata późnogotycka NMP Wniebowziętej z XV w., rozbud. na przełomie XV i XVI w., z bogatym wyposażeniem wnętrza, z renesansową kaplicą Gostomskich z 1598-1602. Przy wieży ciśnień pierwszy w Polsce konny pomnik gen. Jana Henryka Dąbrowskiego (dzieło Roberta Sobocińskiego) z 1997.

Z miasta wyjeżdżamy ul. Niedziałkowskiego i po przekroczeniu linii kol. dojeżdżamy do szosy Katowice – Poznań i kierujemy się nią w prawo.

77 km KOSZUTY

Wieś z dworem szachulcowym (częściowo murywanym) z XVIII w., rozbud. w XIX i na pocz. XX w. z czterema alkierzami w narożach. Od 1966 Muzeum Ziemi Średzkiej; na parterze stała ekspozycja „Mała siedziba ziemiańska w Wielkopolsce”, a na piętrze wystawa regionalna „Droga do niepodległości”. W otaczającym dwór parku krajobrazowym (pow.4,7 ha) z pocz. XIX w. oficyna z 2 poł. XIX w. We wsi neobarokowy kościół św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego z 1926-30. Przy szosie gościniec „Tołstoki” i trzy wiatraki koźlaki z XVIII w.

85 km KÓRNIK

Miasto nad Jez. Kórnickim. Gotycki kościół Wszystkich Świętych z XV w., przebud. po 1858 w stylu neogotyckim. Zamek z XV w., przebud. w XVI i XVIII w., w obecnej formie w stylu neogotyku angielskiego z 1838-61, z muzeum wewnątrz i Biblioteką Kórnicką. Do zamku przylega park-arboretum o pow. 33,5 ha, z najbogatszą w Polsce kolekcją drzew i krzewów (ok. 3000 gatunków i odmian) i muzeum dendrologicznym utworzonym w 1993 r. Pomiędzy zamkiem a Jez. Kórnickim zespół zabudowań dawnego folwarku, tzw. Prowentu. W jednej z oficyn w 1923 przyszła na świat przyszła poetka i noblistka z 1996 - Wisława Szymborska.

W zbiorach Biblioteki Kórnickiej znajdują się dwa niezwykle cenne rękopisy cesarza Napoleona. Pierwszym jest brudnopis planu opisu kampanii włoskiej, drugim rękopis fragmentów powieści autobiograficznej pt. Klison i Eugenia.

Z Kórnika lokalną szosą zbaczamy w lewo w kierunku Mosiny i Sęszewa.

98 km ROGALIN

Wieś na skraju doliny Warty. Dawna posiadłość Raczyńskich z obszernym założeniem pałacowo – parkowym. Pałac rokokowo – klasycystyczny z 1768-76, ostatecznie ukończony na pocz. XIX w.ok. W sąsiedztwie pałacu Galeria Rogalińska (budynek

z 1910-12), powozownia (ok. 1801), a na przeciwnym krańcu dawna neoklasycystyczna kaplica z 1817-20 – mauzoleum rodu Raczyńskich (ob. kościół św. Marcelina). Tuż za pałacem, od strony zach. park francuski, przechodzący dalej w park krajobrazowy o łącznej pow. 31,5 ha. Stoją tu trzy słynne dęby: Lech, Czech i Rus. W okolicy wsi i na łąkach nadwarciańskich spotykamy największe w Europie skupisko starych dębów. Tereny te wchodziły w skład Rogalińskiego Parku Krajobrazowego (pow. 12750 ha), utworzonego w 1997

Edward Raczyński – najwybitniejszy przedstawiciel rodu – wchodził w skład gwardii honorowej cesarza w czasie jego pobytu w Poznaniu w 1806. O tych dniach tak pisał w liście do brata Atanazego: „...Jeden z naszych zawsze stał na warcie u jego drzwi, a w czasie spaceru oddział naszych go eskortował [...] dwukrotnie o mało karku nie skręciłem, koń mój bowiem dwa razy zwałił się ze mną w pełnym galopie po bruku..”, natomiast o cesarzu i wojsku francuskim tak zanotował: „...Nie ma rzeczy, której dokonać by nie mógł niezrównany zapał żołnierzy i oficerów i geniusz Napoleona”. Z końcem 1806 wstąpił w szeregi wojska polskiego, będąc adiutantem gen. Stanisława Fiszera (1769-1812). W trakcie wojny polsko-austriackiej w 1809 dosłużył się rangi kapitana, lecz już w roku następnym wystąpił z wojska. Symbolem kultu Napoleona w pałacu rogałińskim jest popiersie cesarza w stroju rzymskiego cezara, dłuta Antonio Canovy z 1802 r.

100 km ROGALINEK

Wieś położona na prawym brzegu Warty, z drewnianym kościołem św. Michała Archaniola i Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych z ok. 1682-1712.

107 km MOSINA

Miasto nad Kanałem Mosińskim (lewym dopływem Warty). W okresie Wiosny Ludów 1848 r. na rynku mosińskim ogłoszono niepodległość Rzeczypospolitej Mosińskiej. Kościół św. Mikołaja z 1945-51, a w dawnej bóżnicy z ok. 1870 Izba Muzealna, a przy ul. Dworcowej pomnik Tadeusza Kościuszki z

1984 (dzieło Adama Jezierzańskiego). Na pn. od miasta wzniesienia morenowe z kulminacją Osowej Góry (132 m npm) – dojazd z rynku ulicami Krotowskiego, Budzyńską i Pożegowską. Na pd. od szczytu ul. Skrzynecką szlak turystyczny z Mosiny do Stęszewa (znakowany kolorem niebieskim) doprowadza do okazałej lipy szerokolistnej o obwodzie ok. 3 m. i ocembrowanej studzienki, zwanej „Studnią Napoleona”. Jak głosi tradycja w trakcie objazdu okolic Poznania na przełomie listopada i grudnia 1806 r ponoć z tej studzienki popijał wodę cesarz Francuzów. Napoleon gościł ponownie w Mosinie być może w 1807, gdy wracał z Tyłży do Drezna oraz w maju 1812, tuż przed wyprawą na Moskwę.

Z rynku w Mosinie wyjeżdżamy ul. Krotowskiego i Konopnickiej, kierując się drogą do Stęszewa.

116 km ŁÓDŹ

Wieś nad połączonymi Samicą Stęszewską jeziorami Witobelskim i Dymaczewskim, z drewnianym kościołem św. Jadwigi Śląskiej z 2 poł. XVII w.

121 km STĘSZEW

Miasto nad rzeką Samicą Stęszewską i trzema jeziorami Bochenek, Dębno i Lipno. W mieście kościoły: Świętej Trójcy (pierwotnie gotycki z XV w., przebud. w stylu barokowym w XVIII w.) i neogotycki NMP Niepokalanie Poczętej (1905), a w rynku dom podcieniowy z 2 poł. XVIII w. (Muzeum Regionalne).

Ze Stęszewa wyjeżdżamy ul. Wojska Polskiego i po przecięciu obwodnicy Stęszewa ul. 28 Grudnia podążamy lokalną drogą w kierunku Dopiewa; we wsi Trzcielín zbaczamy w prawo do Konarzewa.

130 km KONARZEWO

Duża wieś z późnogotyckim kościołem św. Marcina sprzed poł. XVI w., z prezbiterium z ok. 1694 r. i wieżą z pocz. XVIII w. z barokowym hełmem. W pobliżu barokowy pałac z końca XVIII w. z późnobarokową oficyną z 2 poł. XVIII w. i rozległym parkiem

(pow.10,0 ha) z częściowo zachowanym założeniem regularnym z końca XVII w.

W okresie napoleońskim Konarzewo było siedzibą rodziny Ksawerego i Justyny z Działuszyckich Działyńskich. W 1806 Działyńscy gościli w pałacu Napoleona. Wspomina o tym w swych pamiętnikach D. Chłapowski pisząc: „...Drugiego dnia wyjechał konno około południa i kazał się prowadzić tak, żeby zobaczyć pałac polski. Ruszył zaraz za miastem drogą ku Stęszewu i nie stanął aż w Konarzewie.”

Lokalną drogą przez Chomęcice podążamy do Szreniawy.

136 km SZRENIAWA

Wieś na skraju Wielkopolskiego Parku Narodowego. We wsi Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno -Spożywczego.

Szosa Wrocław – Poznań kierujemy się do Poznania.

138 km KOMORNIKI

Wieś gminna nad rzeką Wirynką, z kościołem św. Andrzeja z późnogotyckim prezbiterium z XV/XVI w. i neobarokowym korpusem z 1910 - 12. Przy kościele pomnik nagrobny ks. Franciszka Ksawerego Malinowskiego (1808-81), językoznawcy, współzałożyciela Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W pobliżu kościoła dwór z pocz. XX w. i park krajobrazowy (pow.1,8 ha) z 2 poł. XIX w.

Do Poznania wjeżdżamy ul. Głogowską przez dzielnicę Górczyn.

148 km POZNAŃ

GÓRCZYN

Przed 1900 r. wieś podmiejska. Przy ul. Kosynierskiej pod nr 26 jeszcze w 2 poł. XX w. stał budynek, w którym z pocz. XIX w. mieściła się oberża. Jak głosiła tradycja miał w niej popijać piwo Napoleon w trakcie jednego z objazdów okolic Poznania w 1806.

150 km POZNAŃ

CENTRUM

INNE MIEJSCA W WIELKOPOLSCE ZWIĄZANE Z NAPOLONEM I JEGO WIELKOPOLSKIMI PODKOMENDNYMI

BRODNICA

Wieś gminna przy szosie Śrem – Mosina. W XV i XVI w. posiadała prawa miejskie. Kościół neogotycki św. Katarzyny z 1863-70. Przy kościele pusty grób, w którym w 1822 złożono napoleończyka, twórcę hymnu narodowego – Józefa Wybickiego, zamieszkującego w pobliskich Manieczkach; w 1923 jego szczątki przeniesiono do Krypty Zasłużonych Wielkopolan przy kościele św. Wojciecha w Poznaniu. W parku krajobrazowym (pow. 5,6 ha) z XVIII/XIX w. eklektyczny dwór z ok. 1880, a przy nim popiersie J. Wybickiego (rzeźb. Grzegorz Kowalski) z 1980.

BYTYŃ

Wieś przy szosie Poznań – Świecko i pd. krańcu Jez. Bytyńskiego, z późnogotyckim kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP z 1534, przebud. w 1906. W parku krajobrazowym (pow. 11,1 ha) z 2 poł XVIII w. klasycystyczny pałac z k. XVIII w., odrestaurowany w 1990-2000. Tutaj przyszedł na świat napoleończyk, bohater spod Samosierry – Andrzej Niegolewski. W 1895 r. rodzina Niegolewskich urządziła pałacu tzw. „salonik napoleoński” z pamiątkami z kampanii napoleońskich.

Wieczorem 27 listopada 1806 r. w pobliżu Bytnia delegacja Wielkopolan z Ksawerym Działyńskim (1756-1819) na czele witała Napoleona podążającego z Międzyrzecza do Poznania. K. Działyńskiemu towarzyszył także gen. J. H. Dąbrowski. Powóz Cesarza eskortowało do Poznania 25 żołnierzy gwardii honorowej.

CHOJNO

Wieś na prawym brzegu Warty, na zach. od Wroniek. We wsi kościół Chrystusa Króla z 1927. W pobliżu szkoły głaz z tablicą z 1999 ku czci pogrze-

banych tutaj w 1813 żołnierzy napoleońskich, zmarłych w czasie odwrotu z Rosji.

FRANCUSKIE GÓRY

Pasmo wzniesień wydmych na pn. od Sierakowa – 89 m npm. Tradycja nazwę wzniesień wiąże z przemarszem w tym miejscu wojsk francuskich w 1807; ponoć armaty francuskie miały ugrząść w tych piaskach.

GĄSAWA

Wieś gminna, niegdyś miasto (1388-1934) na zach. brzegu Jez. Gąsawskiego, przy szosie Rogowo-Znin. W rynku drewniany kościół św. Mikołaja z 1674, z murowaną kaplicą z 1817. Tutejsza tradycja głosi, że w 1807 przez Gąsawę podążały wojska napoleońskie. Ponoć w domu w narożu rynku „*stanął sam Napoleon*”. Inna wieść głosi że „*...Francuzi dali miejscowym gospodyniom worek ziarna kawowego, by napały cały batalion. [...] Poczciwe mieszkarki pomyślały że to taka „francuska fasola” i nagotowały wielki sagan gęstej...zupy!*”

GLINNO

Nieistniejąca wieś, położona na północ od Poznania na terenie poligonu Biedrusko, znana jako miejsce urodzenia twórcy polskiego teatru – Wojciecha Bogusławskiego (1757-1829). Na wsch. od wsi, nad Jez. Glinnowieckim neogotycki grobowiec francuskiej rodziny Douchy. Franciszek Duochoy (żołnierz napoleoński) w 1812 osiadł w Poznaniu i dorobiwszy się z czasem majątku na sprzedaży ciast zakupił pobliską wieś Morasko (od 1987 w granicach Poznania).

GŁUCHOWO

Wieś przy lokalnej drodze Komorniki – Dopiewo, (tuż przy autostradzie Poznań – Nowy Tomyśl). W dawnym parku podworskim jeszcze do niedawna znajdował się głaz z wyrytym napisem: „Tu spoczywa nieznany oficer z czasów Napoleona. 1806”. Głaz ustawiony był na mogile żołnierza, który zmarł w trakcie podróży do pobliskiego Konarzewa (obecnie głaz czasowo przeniesiono do Komornik).

GROBIA

Wieś w pobliżu Jez. Lutomskiego, przy drodze Kwilcz – Sieraków. Tuż przy szosie, w miejscu gdzie wg tradycji pochowano żołnierzy napoleońskich poległych w czasie odwrotu spod Moskwy (1812), wznosi się niewielki kopiec z krzyżem i tablicą pamiątkową z 1991.

GUTOWO WIELKIE

Wieś położona na zach. od Wrześni. We wsi dochodzi polna droga, zwana „napoleonką”, bowiem wg tradycji miały nią maszerować wojska napoleońskie.

IŁÓWIEC

Wieś przy lokalnej drodze Mosina – Czempin z późnoklasycystycznym kościołem św. Andrzeja z 1839-41 oraz pałacem eklektycznym z 1866 i parkiem krajobrazowym (pow. 12,0 ha) z poł. XIX w. .

Mieszkańcy wsi, na wieść że będzie przejeżdżał Napoleon zbudowali przy drodze piramidę, by przypomnieć cesarzowi jego wyprawę do Egiptu. Kiedy Napoleon w 1807 r. wracał z Tylży przejeżdżał przez Iłowiec nocą, więc piramidy nie zobaczył. Dopiero w 1812 podążając z Leszna i Turwi do Poznania mógł 30 maja zobaczyć ten niezwykle wyraz hołdu mieszkańców.

IWNO

Wieś przy szosie Kostrzyn - Gniezno, znana ze stadniny koni. We wsi późnobarokowy kościół NMP Szkaplerznej z 1778-80 oraz neorenesansowy pałac Mielżyńskich z ok.1851-55 i park krajobrazowy (pow. 21,5 ha) z XIX w.

W parku na stawie wysepka z kopcem zwanym Górą św. Wawrzyńca. Miejskowa tradycja nazwa kopiec „Napoleonką”, gdyż na nim miał ponoć popijać kawę sam cesarz Francuzów.

KALISZ

Miasto powiatowe nad Prosną, położone przed 18 wiekami na szlaku bursztynowym, ważny węzeł drogowy (m. in. szosy do Poznania, Łodzi, Ostrowa Wlkp.), z bogatą historią i licznymi zabytkami, m.

in. fragmenty murów obronnych z XIII/XIV w., gotycka katedra św. Mikołaja, gotycki zespół klasztorny franciszkanów z kościołem św. Stanisława, późnogotycka bazylika Wniebowzięcia NMP – sanktuarium św. Józefa, późnorenesansowy pobernardyński klasztor i kościół Nawiedzenia NMP, wczesnobarokowy zespół zabudowań jezuickich z kościołem św. Stanisława i św. Wojciecha, reprezentacyjne budowle klasycystyczne (szkoła, trybunał, d. pałac arcybiskupi i rogatka miejska) a w dzielnicy Zawodzie drewniany kościół pw. św. Wojciecha z 1798 i rezerwat archeologiczny z fundamentami romańskiej kolegiaty św. Pawła z 1155.

W Kaliszu co prawda nie gościł Napoleon, lecz miały tu miejsce ważne wydarzenia. Na wieść o planach cesarza w listopadzie 1806 mieszkańcy rozbroili niewielki garnizon pruski, a gen. Józef Zajaczek organizował Legię Kaliską. W styczniu 1807 w mieście na czele wojsk bawarskich gościł brat cesarza – Hieronim. Nieco później w klasztorze reformatów stacjonowały wojska francuskie i do miasta wkroczył także pułk dowodzony przez Cypriana Godebskiego. W Kaliszu gościli wówczas m. in. gen. J. H. Dąbrowski, J. Wybicki, książę Józef Poniatowski oraz wielu marszałków i generałów napoleońskich. Podczas odwrotu spod Moskwy przez Kalisz przemaszerowały wielotysięczne oddziały wojsk polskich i francuskich, a w klasztorze pobernardyńskim urządzono szpital. Obecnie przed kościołem Nawiedzenia NMP stoi kolumna z krzyżem na szczycie, zwana obeliskiem Napoleona; upamiętnia ona 300 żołnierzy francuskich i bawarskich zmarłych w Kaliszu w 1813.

KONARZEW

Wieś przy lokalnej drodze z Krotoszyna do Baszkowa. W lesie, 2,5 km na zach. od wsi stoi tzw. krzyż napoleoński, ustawiony w 1812 na mogile żołnierzy francuskich zmarłych w czasie zarazy.

LESZNO

Miasto powiatowe o niezwykle bogatej historii, położone przy zbiegu szos Poznań – Wrocław i Zielona Góra – Kalisz, niegdyś własność Leszczyńskich i Sułkowskich. Ważniejsze zabytki miasta to m. in. barokowe budowle – ratusz z 1786-89, kościół św. Mikołaja z ok. 1682-95, dawny kościół luterański Świętego Krzyża z 1711-20, kościół św. Jana

Chrzyciela z 1652-54 i dawny rokokowy pałac Sułkowskich z XVI/XVII w., przebud. w 1750-60.

Z końcem 1806 przez Wschowę i Leszno maszerowały w kierunku Poznania oddziały wojsk bawarskich, a później wirtemberskich. W maju i w grudniu 1812 przez Leszno dwukrotnie przejeżdżał Napoleon. Zimą, tuż za cesarzem uchodzącym spod Moskwy przez Leszno wycofywały się niedobitki wielkiej armii

LIPNO

Wieś gminna przy szosie Poznań – Wrocław. Tuż za wsią, po lewej stronie szosy płaski głaz narzutowy zwany „Kamieniem Napoleona”. Tradycja głosi, że zimą 1812 r. Cesarz uchodzący spod Moskwy nie chcąc zdradzić miejsca pobytu postanowił spożyć obiad na tym właśnie głazie.

MANIECZKI

Wieś przy szosie Czempin – Śrem, w 1960-92 ośrodek nowoczesnego rolnictwa (znany Kombinat PGR). Do historii wieś przeszła dzięki Józefowi Wybickiemu, pisarzowi i działaczowi politycznemu, konfederatowi barskiemu, uczestnikowi insurekcji kościuszkowskiej, napoleończykowi i autorowi „Pieśni Legionów Polskich we Włoszech”, zwanej „Mazurkiem Dąbrowskiego”. Wybicki, który Manieczki nazywał „ukochanym zakątkiem”, dobra te zakupił w 178 i mieszkał tu z rodziną aż do swej śmierci w 1822. Do dzisiaj z tamtych czasów przetrwała jedynie kaplica-rotunda wzniesiona przez Wybickiego w 1786, a w miejscu jego dworu w 1995 ustawiono głaz z tablicą. Obecny dwór zbudowano w 1894 i od 1978 do 2006 istniało w nim Muzeum Józefa Wybickiego, utworzone z inicjatywy pracowników PGR. Do dworu przylega piękny park krajobrazowy (pow. 6,5 ha) z k. XVIII w., a w nim m. in. głaz z popiersiem J. Wybickiego z 1992 (rzeźb. Grzegorz Kowalski) oraz głaz z tablicą przy dwóch pomnikowych lipach (290 i 280 cm), według tradycji posadzonych przez Wybickiego.

MARGOŃSKA WIEŚ

Obecnie wsch. część Margonina, miasta położonego przy szosie Chodzież – Gołańcz, z kościołem św. Wojciecha z pocz. XVII w., przebud. w 1753-55 w formach późnobarokowych. Na skraju Margoń-

skiej Wsi pałac z ok. 1842-53 (przebud. z dawnego dworu z 2 poł. XVIII), powiększony w 1905-07 i 1937. W wieży pałacowej w 1989 utworzono Izbę Pamięci Józefa Wybickiego. Autor słów naszego hymnu i napoleończyk gościł tutaj u rodziny Skórzewskich i 17 października 1773 poślubił tu siostrzenicę pani domu Kunegundę Drwęską; fakt ten upamiętnia głaz z tablicą z 1997 w przypałacowym parku krajobrazowym (pow.17,8 ha) z 1788.

MIĘDZYRZECZ

Miasto powiatowe (ob. w woj. lubuskim) przy ujściu rzeki Paklicy do Obry, przy szosie Gorzów Wlkp. – Zielona Góra. Z zabytków na uwagę zasługują m. in. ruiny gotyckiego zamku z poł. XIV w., zniszczonego w czasie najazdu szwedzkiego w XVII w., rezydencja starostów międzyrzeckich z XVIII w., połączona w 1 poł. XIX w. z oficyną (ob. muzeum), ratusz z 1581 r., przebud. w 1813, gotycki kościół św. Jana Chrzciciela z 1474-79 (później przebud.) z drewnianą wieżą z 1835 r, poewangelicki późnoklasycyistyczny kościół św. Wojciecha z 1843, dawna synagoga z 1824 oraz cerkiew grekokatolicka (d. kościół z XIX w.).

W Międzyrzeczu w listopadzie 1806 uroczyście witalo Napoleona podążającego z Berlina do Poznania. Pamiątką tego wydarzenia jest zwieńczenie hełmu neogotyckiej wieży ratuszowej orłem polskim z gwiazdą napoleońską.

NIEGOLEWO

Wieś przy drodze Buk – Michorzewo, w 1388-1939 własność rodu Niegolewskich. We wsi pałac z 1895-96 oraz park krajobrazowy (pow.10,4 ha) z 1 poł. XIX w. Do historii przeszedł przede wszystkim Andrzej Niegolewski, uczestnik słynnej szarży w wąwozie Samosierra w Hiszpanii. Po jego śmierci utworzono w pałacu „salonik napoleoński”, w którym przechowywano liczne pamiątki po słynnym napoleończyku i uczestniku powstania listopadowego. W 1874 r w tutejszym parku wzniesiono pomnik upamiętniający bohaterów spod Samosierry (zniszczony przez Niemców w 1940 r.).

OPATÓWEK

Wieś gminna (od ok. 1360 do 1870 miasto) przy szosie z Kalisza do Łodzi, m. in. z neogotyckim kościołem Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1912 i klasycystycznym budynkiem dawnej fabryki sukna z 1824-24, zaadaptowany na Muzeum Historii Przemysłu w 1981-91. W 1807 tutejsze dobra otrzymał od Napoleona gen. Józef Zajączek, konfederat barski, uczestnik insurekcji kościuszkowskiej, a po zakończeniu wojen napoleońskich namiestnik Królestwa Polskiego. W latach 1809-26 zamieszkiwał w nieistniejącym dziś pałacu, którego fronton ozdobił napisem (nie zachował się) – „Magni Napoleone donum”, co znaczy „Dar wielkiego Napoleona”, Po śmierci spoczął w kaplicy grobowej przylegającej do miejscowego kościoła.

SMOLICE

Wieś przy szosie Ostrów Wlkp. – Rawicz, z neobarokowym kościołem Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1907-09 oraz neobarokowym pałacem z ok. 1910 z parkiem krajobrazowym (pow.18,2 ha) z k. XVIII w.. Niegdyś stał tutaj XVIII – wieczny dwór – siedziba rodu Umińskich, którego najwybitniejszym przedstawicielem był Jan Nepomucen Umiński – uczestnik insurekcji kościuszkowskiej i kampanii napoleońskich (od 1813 w randze generała). Warto zapamiętać, że 14 września 1812 gen. J. N. Umiński wraz ze swym oddziałem jako pierwszy wkroczył do Moskwy (14.IX.1812) i zajął Kreml. Później walczył także w powstaniu listopadowym. Zmarł na emigracji w Wiesbaden i tam został pochowany.

STUDZIENIEC

Wieś przy szosie Rogoźno – Murowana Goślina, ze zrekonstruowanym barokowym dworem szachulcowym z 1 poł. XVIII w. i parkiem krajobrazowym (pow.2,4 ha) z k. XVIII w.

Według tradycji pułk francuski podążający w 1813 w odwrocie spod Moskwy postanowił w pobliżu wsi ukryć kasę pułkową. Miejsce to oznaczono słupem z napisem „A la tete”, którego cień miał wskazywać miejsce ukrycia skarbu. Ponoć po latach dwóch ubogich ze Studzienca odkryło przypadkowo skarb, a stając się bogatymi przenieśli się w okolice Poznania.

ŚLESIN

Miasto na przesmyku między jeziorami Ślesieńskim i Mikorzyńskim, przy szosie Konin – Bydgoszcz, z neogotyckim kościołem św. Mikołaja i Pana Jezusa Dobrego Pasterza z 1900-07. Przy wylocie szosy w kierunku Sompolna łuk triumfalny zwieńczony orłem napoleońskim, zbudowany przez mieszkańców w 1812 na cześć cesarza. Napoleon nie zobaczył nigdy tego monumentu, gdyż wracając w 1812 spod Moskwy podążał innymi traktami i ominął Ślesin.

TARGOWA GÓRKA

Wieś położona przy lokalnej drodze Nekla – Mystki z kościołem św. Michała z 1839-40 i neogotycka kaplicą grobową Karśnickich z XIX w. Na skraju parku krajobrazowego (pow. 6,7 ha) z XVII/XVIII w. figura św. Jana Nepomucena z 2 poł. XVIII w., a przy niej płyty nagrobne gen. Antoniego „Amilkara Kosińskiego i jego żony. A. Kosiński był napoleończykiem, współtwórcą Legionów Polskich we Włoszech. W 1812 osiadł w Targowej Górcie i tutaj zmarł, a jego prochy w 1923 przeniesiono do Krypty Zasłużonych Wielkopolan przy kościele św. Wojciecha w Poznaniu.

TRZCIANKA

Miasto przy szosie Oborniki – Wałcz i Piła – Wieleń, z neobarokowym kościołem św. Jana Chrzciciela z 1914-16.

U zbiegu ul. Ogrodowej i Grunwaldzkiej stoi kapliczka przydrożna z 1811 (data na chorągiewce) z figurą Chrystusa, postawiona z okazji włączenia miasta w 1807 w granice Księstwa Warszawskiego. W tymże roku Napoleon w uznaniu zasług wojennych podarował miasto marszałkowi Francji – Ludwikowi Berthierowi.

TUREW

Wieś przy lokalnej drodze Czempień – Kopaszewo, z barokowym pałacem Chłapowskich z ok. 1760-70, przebud. ok. 1820-30 i neogotycką kaplicą dobudowaną w 1846-47. Przy pałacu park krajobrazowy (pow. 21,9 ha) z XVIII w. Przed pałacem głaz z tablicą (1979) ku czci gen. Dezyderego Chłapowskiego,

m. in. adiutanta cesarza i uczestnika wojen napoleońskich oraz powstania listopadowego 1830/31. W maju 1812 w pałacu w Turwi gościł Napoleon, natomiast 3 maja tegoż roku ojciec Dezyderego – Józef Chłapowski, starosta kościański podejmował w pałacu wystawnym obiadem pułk szwoleżerów gwardii (uczestniczyli w nim m. in. gen. Wincenty Krasieński, płk Jan Koziętulski). Ucztę opisał później świadek tego zdarzenia - kapitan Adam Turno; stanowiła ona podobno pierwowzór przyjęcia w Soplicowie z XII Księgi „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza.

WĄGROWIEC – ŁAZISKA

Na południe od Wągrowca, przy szosie do Gniezna, tuż przed wsią Łaziska, na zalesionym wzniesieniu wznosi się kamienny grobowiec z poł. XIX w. w kształcie 10 – metrowej piramidy kamiennej rotmistrza napoleońskiego Franciszka Łakińskiego (1768-1845), osiadłego w Wągrowcu po 1830 r. Na sąsiednim wzniesieniu murowana kolumna o cechach barokowych, zwieńczona blaszaną sylwetką konia (wg tradycji miejsce pogrzebienia konia Łakińskiego).

WEŁNA

Mała wieś na prawym brzegu rzeki Wełny, 1 km na zach. od szosy Poznań – Piła. We wsi m. in. zdeprawowany późnobarokowy pałac z 2 poł. XVIII w. oraz drewniany kościół Podwyższenia Krzyża Świętego z 1727. W kościele tym 11 września 1780 autor polskiego hymnu Józef Wybicki zawarł związek małżeński z drugą żoną – Esterą Wierusz Kowalską.

WINNA GÓRA

Wieś przy szosie Środa Wlkp. – Miłosław. Tutaj w latach 1807-18 mieszkał gen. Jan Henryk Dąbrowski – twórca Legionów Polskich we Włoszech (1797), a w latach 1813-14 naczelny wódz wojsk polskich. Generał poślubiwszy w 1807 w Poznaniu Barbarę Chłapowską zamieszkał w winnogórskim pałacu biskupim z XVIII w., który wraz z kluczem rozległych dóbr otrzymał od Napoleona. Tutaj Dąbrowski utworzył okazały gabinet, zwany „panteonem winnogórskim”, w którym przechowywał m. in. kolekcję broni, obrazów i rzeźb oraz osobiste

pamiętki. W nim General przyjmował gości - weteranów wojen i liczne grono znajomych. Po śmierci gen. J. H. Dąbrowskiego jego serce przechowywano w dworze, a ciało złożono w pobliskim kościele. Kiedy po latach stary dwór musiano rozebrać, tuż obok w 1910 zbudowano neoklasycystyczny pałac. Przy nim gład z tablicą ku czci gen. Dąbrowskiego z 1979. W 1987 otwarto w pałacu Salę Pamięci gen. J. H. Dąbrowskiego, która w 1997 otrzymała status muzeum (ekspozycja w dwóch salach parteru). Przy pałacu park krajobrazowy (pow.8,2ha) z XVIII/XIX w., a na wyspie jednego ze stawów neogotycki pomnik z urną z sercem brata Barbary Dąbrowskiej – ppłk Stanisława Chłapowskiego, niegdyś adiutanta generała. Opodal pałacu barokowy kościół św. Michała z 1766, rozbudowany w 1912, z kaplicą grobową gen. J. H. Dąbrowskiego, dobudowaną w 1863. Wewnątrz kaplicy neoklasycystyczny sarkofag generała z 1863, na ścianie bocznej jego popiersie i tarcza ze słowami „Jeszcze Polska nie zginęła”, a tuż przy wejściu do kaplicy nazwy 14 pól bitewnych generała.

WITASZYCE

Wieś przy szosie Poznań – Katowice z kościołami: klasycystycznym Świętej Trójcy z 1808 i Wniebowzięcia NMP z 1927-59. W parku krajobrazowym (pow. 5,5 ha) z pocz. XIX w. pałac z 1899, przebud. ok. 1960, a obok dawny dwór i oficyna z 1 poł. XIX w. W dworze Muzeum Wojen Napoleońskich w Miniaturze (od 2006).

Tekst: Jerzy Michał Sobczak
Projekt graficzny serii: J.B. Łojan
Wydawnictwo WBPiCAK Poznań 2006